

Σύνοψη: Η Ορθόδοξη θεολογική επιστημολογία

- Η Ορθόδοξη θεολογική επιστημολογία είναι αποφατική. Αποφατική οδός με τη στενή σημασία είναι η θεολογία που χαρακτηρίζει τον Θεό από αυτά που δεν είναι σε σχέση με τον κόσμο, ήτοι από τις άρσεις του πεπερασμένου χαρακτήρα του κόσμου, όπως λ.χ. ότι ο Θεός είναι άπειρος, αθάνατος, ατελεύτητος, αόρατος, ακατανόητος κ.ο.κ. Αποφατική οδός με την ευρύτερη σημασία είναι ότι ο ανθρώπινος λόγος δεν μπορεί να εξαντλήσει το μυστήριο της Τριάδος και για αυτό το έρεισμα της Τριαδολογίας είναι η θεία Αποκάλυψη στη Γραφή και στη ζωή της Εκκλησίας.
- Συνέπεια της αποφατικής γνωσιολογίας είναι ότι διακρίνεται η Θεολογία από την Οικονομία. Ο λόγος είναι ότι πρέπει να διαφυλάξουμε με σεβαστικό αποφασισμό την ετερότητα του Θεού προς τον κόσμο. Ο άκτιστος Θεός υπάρχει ανεξαρτήτως του κτιστού κόσμου και είναι αγάπη στο ίδιο Του το είναι, ανεξαρτήτως του κόσμου (Θεολογία), όπως καταδεικνύει το δόγμα της εκ του μηδενός δημιουργίας, αλλά με τη θεία Οικονομία εντάσσει και τον κόσμο στην αγάπη Του. Η διαφορά μεταξύ Οικονομίας και Θεολογίας σημαίνει, όμως, ότι ο,τιδήποτε συμβαίνει στην Οικονομία δεν μπορεί να μεταφερθεί αυτούσιο στη Θεολογία, γιατί ο Θεός καθ' Εαυτόν δεν μπορεί να εξαρτηθεί από τη σχέση Του με τον κόσμο. Λόγου χάρη στη Θεία Οικονομία ο Υιός εμφυσά και πέμπει το Άγιο Πνεύμα. Αλλά και αντιστρόφως ο Χριστός γεννάται εκ Πνεύματος Αγίου και χρίεται από το Πνεύμα του Θεού. Πρόκειται για σχέσεις στο επίπεδο της Θείας Οικονομίας που δεν πρέπει να μεταφέρονται στην αΐδιο Τριαδολογία. Το κριτήριο είναι η αποκάλυψη του Ίδιου του Θεού στην Αγία Γραφή και τη ζωή της Εκκλησίας και όχι οι αυτόνομοι λογικοί συλλογισμοί.
- «Προθεωρούνται» οι υποστάσεις στην Τριαδολογία. Αυτό δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι υπάρχει «οντολογική προτεραιότητα» της υποστάσεως έναντι της ουσίας. Υποστάσεις και κοινή ουσία είναι εξίσου αΐδιες και οντολογικά σημαντικές. Η διαφορά είναι ότι στην ορθόδοξη Τριαδολογία «αΐτιος» (δηλαδή αίτιος των υποστάσεων του Υιού και του Πνεύματος) είναι η υπόσταση του Πατρός και όχι η κοινή ουσία. Ο όρος «αΐτιον / αίτια» στην Ορθόδοξη Τριαδολογία έχουν προσωπικό χαρακτήρα και σημαίνουν ότι ο Πατήρ είναι αίτιος του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Ο

όρος «αίτια» δεν εφαρμόζεται για τη σχέση υποστάσεως και ουσίας. Ούτε η υπόσταση είναι αιτία της ουσίας, λέμε απλώς ότι η υπόσταση «υποστασιάζει» την ουσία. Αλλά ούτε και η ουσία δεν είναι αιτία της υποστάσεως. Το τελευταίο είναι η κακοδοξία του ουσιανισμού ή ουσιοκρατίας στην οποία είναι παγιδευμένη η δυτική Θεολογία του σχολαστικισμού. Η προθεώρηση των υποστάσεων είναι ένα ζήτημα της προσευχητικής και ευχαριστιακής εκκλησιαστικής επιστημολογίας της Ορθοδοξίας: Προσερχόμενοι στην Εκκλησία, απευθυνόμαστε σε θεία Πρόσωπα και σε έναν προσωπικό Θεό, οπότε με αυτήν την έννοια προθεωρούνται οι υποστάσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει μια οντολογική προτεραιότητα της υποστάσεως έναντι της ουσίας καθ' εαυτάς.